

POBORCA (182) *sb m*

Oba o oraz a jasne (w tym w a 1 r. błędne znakowanie).

sg N poborca (62). ◇ G poborce (19). ◇ D poborcy (3). ◇ A poborcę (7). ◇ I poborcą (6). ◇ L poborcy (1). ◇ V poborca (1). ◇ pl N poborce (26), poborcy (5), poborcowie (5); -e : -y : -owie UstPraw (2:1), SarnStat (11:4:5). ◇ G poborców (18), [poborzec]; -ów (9), -ow (1) SarnStat (9:1), -(o)w (8). ◇ D poborcóm (7), poborcám (1) BudBib; ~ -óm (4), -om (1) SarnStat (4:1), -(o)m (2). ◇ A poborce (13). ◇ I poborcami (1). ◇ L poborcach (5), poborc(o)ch (1) Diar. ◇ V poborcy (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVII w.

Urzędnik ściągający podatki, czynsze i daniny oraz wszelkie opłaty na rzecz państwa lub władcy (w kontekstach biblijnych często z zabarwieniem pejoratywnym, stąd znaczenia przenośne); exactor Mymer¹, BartBydż, Mącz, Calep, JanStat, Cn; quaestor Murm, BartBydż, Mącz, Modrz, Calep; publicanus BartBydż, Mącz; conductor rerum publicarum a. vectigalium, exactor publicorum vectigalium BartBydż; princeps tributii PolAnt; decumanus, manceps, rex aerarii Mącz; dispensator Vulg; argyrologus Calep; collector, exactor publicus JanStat; antigapharius, antigraphus, centualis (minister), coactor a. receptor aerarius a. canonarius a. fiscarius a. indictionalis a. oblatiōnalis, custos, decaprotus, fiscalium praestationum a. publicorum tributorum exactor, scribe tributarius Cn (182) : Questor eyn rentmeister Poborcá Murm 175; Mymer¹ 35; BartBydż 53; RejRozpr C4v marg; KromRozm III M6; Poborce aby w powieciech byli obierani i przeto proszą, aby KJM raczył sejmiki powiatowe złożyć dla obierania poborców Diar 80, 80 [3 r.], 81, 82 [2 r.], 83, 90, 91; Leop Iob 39/7; Iesliby poborcá cło albo targowe wybierał nád wolność ludzi flácheckich albo duchownych/ tákowego Poborcę ma Pan iego ftáwić v łádu UstPraw E2, E2 [4 r.], Gv, G2 [4 r.]; Kiedy Kártáginłką włość Rzymiáne pofiedli/ Poborce potym do nich z regestry przybiegli RejZwierz 39v, 30, 101, 101v, bb2; BibRadz 1.Mach 1/30; BielKron 193; Mącz 6a, 272a; RejZwierc 39 [7 r.], 234 [2 r.], Bbb; BudBib 1.Mach 1/30; Ci ktorziby te pieniądze wybierałi/ á do fkárbu do onych trzech stárłszych donošili/ mogliby Poborcámi być zwáni ModrzBaz 123v, 124v, 125 [2 r.]; SkarŻyw 597; StryjKron 737; Wieźieszli co do tárgu/ podwyżłzono Korcá/ Gdzie łie kolwiek obrociłz zá tobą Poborcá. BielRozm 10, 10 marg; GórnRozm G3v; Exactor – Długi odbieraiaci, poborca. Calep 388b, 884a, b; POBORCOWIE téż przed Woiewodą odpowiadáią SarnStat 243; Pánowie Poborcy gdzie liczbę czynić máią z Poborów. SarnStat 346; A z Czopowégo/ po wyłzciu Roku/ od poczęcia Czopowégo/ kwity Poborcóm od Pánów Prowizorów y Podfkárbich/ Koronnégo/ y Wielkiégo X. Litewkiégo z odebranych poborów/ dawáne byđz máią. SarnStat 346; Przyśięgá pánów Poborców, y ich Succollectorów. SarnStat 346, 273, 332, 342 [2 r.], 343 [4 r.], 343 žp, 344 [6 r.] (47); GrabPospR M2.

poborca czego (2): SZáfárze y Poborce włzyłtkich in genere Poborów przełzłych w Koronie/ [...] liczbę vczynić powinni przed Podfkárbiámi náłzemi SarnStat 355, 414.

poborca nad kim (3): BibRadz Ex 1/11; gdy go [Salomon Hieroboama] był vrzędnikiem przełzzył nád budowaním/ y poborcą nád włzytkim narodem Iozefowym. BielKron 78v, 74v.

poborca czyj [= ściągający podatki na rzecz kogo] [w tym: pron poss (11), ai poss (4), G sb i pron (2)] (17): BierRozm 20; KromRozm III M5v; UstPraw E2 [2 r.]; OrzRozm N2v; wypowiedział [król] zwierzchność Papieską we włzem swoim krolełtwie/ pod gárdłem y trybut włzythek (to iest dochod)

ktory tám poborcá Papielki zázwždy wybierał/ zápowiedział dáwác *BielKron* 212; Y oddano mándaty krolewkie poborcam Krolewkim [*regalibus dispensatoribus*] y ítároftam dolney Syryey y Fenicyey *BudBib* 3. *Esdr* 8/67; tedy tákowi kmiećie nam téz ku płáceniu tákowychże grofzów Práfkich zá podatki náfzé przez Poborce náfzé będą przyćisnieni. *SarnStat* 350, 351, 352, 407 [2 r.], 888, 893, 929, 963. *Cf Zestawienie*.

W połączeniu z imieniem (i nazwiskiem) [imię + poborca (2), poborca + imię (1)] (3): Poftał Roboám po trybut do Izráelitow poborcę Adurá *BielKron* 82v, 406v. *Cf Zestawienie*.

W połączeniach szeregowych (11): Publicanus, d(icitur) conductor vectigalium vel rerum publicarum, vel exactor publicorum vectigalium, etc., poborcza, celnyk, zly czlovyek, yawnogrzesnyk *BartBydg* 126; *UstPraw* Gv; *Mącz* 79b, 206a; A iefliby który Podfkárbi/ Poborcá/ Száfarz/ ábo Stároftá/ ábo potomkowie zmártych nie ftánał ná czás czyniénia liczbie náznáczony/ tákowego Infítigator náfz pozwác ma ná Trybunał Lubelfki *SarnStat* 416, 414, 415, 416 [2 r.], 417; O mytnicy/ poborcy/ lichwiarze/ lákomcy/ náfłáduycie tego Zácheufzá. *SkarKaz* 457b.

W charakterystycznych połączeniach: poborca bierze, liczbę czyni (2), odpowiada (2), rezyduje, uciśnie, wybiera (4); poborca bliższy, chytry, dobry, krolewski (krola) (2), niedbały (2), obierany, papieski, przysięgły, rzymski; poborce(-ow) bezpieczeństwo, liczba (2), obieranie (3), pilność, przysięga (2), sumnienie (2); poborcy da(wa)ć (dawany) (3), naznaczony, płacić; poborcę obrać, posłać (4); o poborce się zgodzić.

Wyrażenia: »poborca duchowny« = *exactor spiritualis* *JanStat* (2); Sálária káždého Woiewódtwá náznáczoné fą Poborcóm/ ták Duchownym iáko y świetckim/ w Vniwerfale Poborowym *anni 1527*. *SarnStat* 347, 222.

»poborca powiatowy« (1): do ktorychby [*starszych w skarbie*] cyrográfy wefpołek z pieniádzmi wybránemi Poborce powiátowi [*a municipalibus quaestoribus*] odnośić mieli *ModrzBaz* 125.

»poborca świetcki« (2): KTórą przysięgę Poborcá świetcki [*secularis exactor ... spiritualis* *JanStat* 330] przed Stároftą oného mieyfćá vczyni/ y iego Sukkollektor: á Duchowny przed iáwnym Piáfzrem/ y przed świádkámi wiáry godnémi *SarnStat* 222, 347.

Zestawienie: »Poborca Litewski, [Wielkiego Księstwa Litewskiego]« [*w połączeniu z imieniem*] (1): A ci byli dáni do więzyenia ná Trocki zamek/ ktorzy Michála Glińfkiego ftronę trzymáli/ tho iefth Gáftolt Poborcá Litewfki/ Koniufzy brát iego/ y źięć Glińfkiego/ y drudzy ktorzy mu thego pomagáli *BielKron* 407; [á z tych przednieyfzy Gáftold Poborcá wielkiego Xieftwá Litewfkiego *StryjKron* 719].

Szeregi: »celnik, (i) poborca« (2): Ty Celniki y Poborce lud pófpolithy miał zá przekłethe dla ich drapieftwá. *BibRadz* II 4c marg; *Mącz* 329b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»poborca i mytnik« (1): O poborcách y mytnikách. *SkarKaz* 457b marg. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»(ani) podskarbi, (ani, vel) poborca« [*szyk 2:1*] (3): *BartBydg* 128; Odpowiedzialem ia iemu ná to/ zem ia nie iefł áni Podfkárbim/ áni Poborcą żadnym Krolá fwego *OrzRozm* N2v; *Mącz* 336b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*]

»poborca albo (a, i) starosta; starosta z poborcą« = *dispensator et subregulus Vulg* (3;2): *RejZwierc* B3v, 234; *BudBib* 3.*Esdr* 8/67; tedy iuz Poborcá/ álbo Stárooftá/ iefliby *negligentes* byli [...] pánóm Prowizoróm/ y Podfkárbióm/ Koronnému/ y wielkiego Księftwá Litewskiego/ o to pozywájącym ná *expensa* prawné połowicę [...] przepadnie *SarnStat* 345, 345. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 7 r.*]

»szacownik albo poborca« (1): *Reges aerarii, Szacownicy álbo poborce* cy którzy szacunki wftáwiáją y odbieráją. *Mącz* 349c.

»poborca i (a(l)bo) szafarz« [szyk 5:5] (10): *Calep* 94b; Szos z Poborem naszým Królewskim/ [...] nam y fkárbowi náfzému Koronnému/ álbo Poborcom y Száfáarzom ná Séymiech vchwalonym pláćićby mieli. *SarnStat* 963, 6, 355 [3 r.], 355 *żp*, 414, 416, 417; [tedy [...] waruiemy w województwach wielgopolskich, iż do liczby poborzec i szafarzów dygnitarze zjeżdżać się na czas w uniwersale naznaczony, sztery niedziele po św. Michale, nie mają, aż we sztery niedziele po św. Marcynie *AktaSejmikPozn 1589/89*]. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 6 r.*]

Przen (17) :

a) *Człowiek zły, okrutnik, ciemiężyciel, zdzierca, oszukujący* (2) : Bowyem sam Bog rošprošłył tych poborców kości/ Y pohánbił ye márníe zá ich wšfetczności *LubPs* N5v; *Leop Zach* 10/4.

b) *Szatan* (15) :

poborca czyj [= na czyich usługach] (3): A bowiem iárzmo brzemieniá iego/ y rozgę rámieniá iego/ y berło poborce iego/ tyš ieft zwyciężył *Leop Is* 9/4 [*przekład tego samego tekstu* (2)]; *RejPos* 15 [2 r.].

poborca czyj [= z kogo pobierający] (2): á poborcá ten okrutny twoy nie zámiešzkał cie nápiłác w márníe reyeftrá swoie *RejPos* 19, 17.

W połączeniach szeregowych (2): A iżby poráził nád námi thego šrogyego krolá y poborcę náfzego á kfiążę šwiátá tego *RejPos* 17, 19.

Wyrażenia: »okrutny poborca« [szyk 4:2] (6): A tu šie vcz nędzny człowiecze/ iáko małz vydž onego okrutnego poborce czártá šprošnego/ á onego okrutnego Cefárzá šwiátá tego *RejPos* 19, 15v, 17, 19 [2 r.], 310.

»poborca świata tego (a. onego)« (5): Czárt poborcá tego šwiátá. *RejPos* 18v *margin*, 19 [3 r.], 310.

Szeregi: »poborca, (to jest) czart« [szyk 3:1] (4): *Sceptrum poborce/ tho ieft czártá/ złamano.* *RejPos* 15v *margin*, 17, 18v *margin*, 19.

»krol a poborca« [szyk 2:1] (3): Iž ná ten czás miał Pan złomić/ fkázić/ á znišzczýć šceptrum á kroleštwo onego šrogyego krolá/ á onego okrutnego poborce *RejPos* 15v, 19 [2 r.]. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

a. *Kwestor w starożytnym Rzymie* (1) : [á potým po piáćiu lećiech iáchałem z nimże pod Tárent/ iuz będąc Poborcą *CiceroBBud* 5.]

Szereg: »poborca albo podskarbi« (1): Byli [u *Rzymian*] *Queštores* dwá/ to ieft/ poborce álbo podfkárbi. *BielKron* 119v.

Synonim: **a.** *podskarbi.*

Cf POBIERCA